

Fimmtudaginn 6. maí 1993.

Nr. 136/1990. **Þóra Bjarnadóttir**

(Sigurður Georgsson hrl.)

gegn

heilbrigðisráðherra og

fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs

(Sigrún Guðmundsdóttir hrl.).

Skaðabótamál. Sýkna.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Þór Vilhjálmsson, Garðar Gíslason, Gunnar M. Guðmundsson, Haraldur Henrysson og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 27. mars 1990 og krefst þess, að stefndu verði dæmdir til að greiða sér skaðabætur, að fjárhæð 1.006.765 krónur, með vöxtum og dráttarvöxtum frá 31. janúar 1986 til greiðsludags. Þá krefst áfrýjandi málskostnaðar úr hendi stefndu í héraði og fyrir Hæstarétti, eins og málið væri eigi gjafsóknarmál, en 30. apríl sl. veitti dómsmálaráðherra áfrýjanda gjafsókn fyrir Hæstarétti.

Stefndu krefjast aðallega staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar úr hendi áfrýjanda fyrir Hæstarétti, en til vara, að fjárkröfur áfrýjanda verði lækkaðar og málskostnaður felldur niður.

Eftir uppsögu héraðsdóms fóru fram ýtarlegar yfirheyrslur í málinu. Komu fyrir dóm fimm lækna og hjúkrunarfræðingur. Eigi þykja efni til að rekja framburð þessara vitna.

Með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta hann.

Rétt þykir, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður. Af hálfu áfrýjanda hafa engin gögn komið fram um kostnað hennar af rekstri málsins fyrir Hæstarétti. Gjafsóknarkostnaður áfrýjanda fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, eins og í dómsorði greinir. Við ákvörðun hans hefur ekki verið tekið tillit til virðisaukaskatts.

Það athugast, að atvikum máls þessa er svo háttað, að héraðsdómara var rétt að kveðja til sérfróða meðdómendur, sbr. 1. mgr.

37. A. gr. þágildandi laga nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður. Gjafsóknar-kostnaður áfrýjanda greiðist úr ríkissjóði, þar með talin mál-flutningslaun skipaðs talsmanns áfrýjanda fyrir Hæstarétti, Sigurðar Georgssonar hæstaréttarlögmans, 125.000 krónur.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 28. desember 1989.

Mál þetta, sem dómtekið var 7. desember sl., er höfðað fyrir bæjarþingi Reykjavíkur af Þóru Bjarnadóttur, kt. 281125-2659, Hvassaleiti 36, Reykja-vík, gegn heilbrigðisráðherra og fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs með stefnu, þingfestri 7. febrúar 1989.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndu verði gert að greiða 1.015.810 kr. með [nánar tilgreindum vöxtum svo og málskostnað].

Dómkröfur stefndu eru þær aðallega, að sýknað verði af öllum kröfum stefnanda og stefnanda gert að greiða málskostnað að mati réttarins. Til vara er þess krafist, að kröfur stefnanda verði stórlega lækkaðar og máls-kostnaður í því tilfelli látinn falla niður.

Mál þetta var tekið til dóms að loknum munnlegum málflutningi 4. október sl., en er endurupptekið, endurflutt og dómtekið að nýju 7. desember sl.

Sáttaumleitanir fyrir dómi hafa ekki borið árangur.

I.

Stefnandi lýsir málavöxtum svo, að hún hafi verið lögð inn á Landspítal-ann 30. janúar 1986 til lyfjameðferðar og rannsóknna, en stefnandi hafi árum saman verið illa haldinn af skjálfta og vöðvabólgu, og hafi skjálft-inn verið verstur í höfði, en einnig merkjanlegur í bol og útlimum. Daginn eftir innlögn, 31. janúar 1986, hafi hún verið færð til röntgenmyndatöku á spítalanum. Að sögn stefnanda hafi þannig verið staðið að myndatök-unni, að hún hafi verið látin stíga upp á pall eða koll, en mynda átti brjóst og háls, og henni sagt að teygja sig fram og gapa. Sé ekki að orðlengja það, að stefnandi falli niður og hafi upphandleggur sinn brotnað við axlarlið, auk þess sem hún hafi skorist talsvert á höfði. Stefnandi hafi næst vitað af sér þegar verið var að stumra yfir sér, og kveðst hún hafa

komist upp á „ambulance“ með aðstoð tveggja stúlkna og nærstadds læknis. Hafi meiðsl sín verið mynduð og læknir af bæklunardeild búið um brotið. Hafi handleggurinn verið settur í fatla og festur þétt að líkamnum með þeim ummælum, að þann útbúnað yrði hún að hafa í 4 vikur.

Að þeim tíma liðnum hafi umbúðir verið teknar, og hafi stefnandi þá farið í þjálfun á Landspítala. Þá hafi komið í ljós, að allir liðir, þ. e. úlnliður, olnbogi og axlarliður, hafi verið læstir, en brotið virðist hafa gróíð vel. Með strangri þjálfun hafi tekist að koma úlnlið á hreyfingu og svo olnbogalið, en axlarliðinn hafi hún ekki fengið góðan þrátt fyrir miklar æfingar. Muni vera um að ræða samgróninga í axlarlið og herðablaði.

Stefán Bogason læknir hafi talið örorku stefnanda hæfilega metna 100% frá slysdegi í sex mánuði, eftir það 50% í tólf mánuði og að lokum varanlega örorku 12%.

Guðjón Hansen tryggingafræðingur hafi reiknað örorkutjón stefnanda 20. nóvember 1987, og hafi það reynst vera 713.959 kr.

Stefnandi hafi enn stirðleika og óþægindi í vinstri öxl, og telji Stefán Bogason læknir í vottorði sínu líklegt, að svo verði til frambúðar.

Stefnandi rökstyður svo mál sitt, að vinnubrögð og aðstæður við röntgenmyndatökuna 31. janúar 1986 hafi verið með öllu óverjandi, og vísar einkum til þess, að starfsmönnum stefndu hafi mátt vera ljóst, að sjúkl-ingur á sama aldri og sama líkamlega ástandi og stefnandi þyldi ekki þær verklagsaðferðir, sem viðhafðar hafi verið umrætt sinn. Jafnframt heldur stefnandi því fram, að skýringar á stirðleika sínum í vinstri öxl megi rekja til frágangs og eftirlitsleysis af hálfu starfsmanna stefndu. Samkvæmt því telur stefnandi, að stefndu beri húsbóndaábyrgð á gáleysislegum og ófor-svaranlegum vinnubrögðum starfsmanna sinna.

II.

Af hálfu stefndu er málavöxtum lýst svo, að stefnandi hafi verið lagður inn á taugalækningadeild Landspítalans 30. janúar 1986. Meðal annarra eðlilegra rannsókna í tilviki stefnanda hafi verið röntgenmyndataka af lungum og hálsliðum, og hafi sú myndataka farið fram á röntgendeildinni 31. janúar 1986. Þegar búið var að taka lungnamyndir og eina mynd af hálslið, hafi liðið yfir stefnanda, að því er talið sé, og hún dottið í gólfið. Hafi stefnandi fengið skurð á enni og brot á upphandlegg. Vakthafandi læknir á bæklunardeild hafi gert að brotinu og sett handlegginn í fatla, sem hún hafði í fjórar vikur. Allan þann tíma, allt til 31. mars 1986, hafi stefnandi dvalist á sjúkrahúsi, þó að öllum rannsóknum hafi verið löngu lokið.

Aðalkröfu sína um sýknu styðja stefndu því, að um óhappatilvik hafi verið að ræða, sem stefndu beri enga ábyrgð á. Ekki geti verið um að ræða

sök hjá læknum eða starfsfólki röntgendeildar, þegar líði yfir sjúkling og hann falli í gólfið. Það, að sjúklingur hljóti brot af, sé ekki annað en hreint óhapp.

Því sé eindregið vísað á bug, að starfsmenn stefndu hafi sýnt af sér óvarkárnir eða aðgæsluleysi við myndatökuna og haft í frammi gáleysislegar starfsaðferðir við hana. Þessar fullyrðingar séu í engu rökstuddar í máls-skjölum stefnanda. Öll venjuleg og eðlileg aðgát hafi verið viðhöfð. Á árinu 1985 hafi 545 rannsóknir verið gerðar með sama hætti og engin mistök eða óhöpp orðið.

Því sé allsendis vísað á bug, að stirðleika í öxl megi rekja til frágangs og eftirlitsleysis af hálfu starfsmanna stefndu. Þvert á móti skuli bent á, að stefnandi hafi hlotið hina bestu aðhlynningu, sem völ er á, bæði hvað varði frágang brotsins og eftirlit. Sá, sem bjó um brotið, hafi verið sérstaklega kallaður til af bæklunardeildinni. Stefnandi hafi síðan legið á taugadeildinni tæpar átta vikur, þó að öllum rannsóknum hafi verið lokið, og hafi því verið í stöðugu eftirliti og umsjá hjúkrunarfólks, meðan brotið greri. Betri umönnun sé varla hægt að hugsa sér.

Að lokum er því haldið fram, að ekki sé um að ræða neina örorku hjá stefnanda vegna handleggsbrots þess, er hún hafi hlotið 31. janúar 1986. Á það sé bent, að öll líkindi bendi til þess, að hún hafi fyrir þann tíma hlotið þá örorku, sem hún sé nú haldin. Er um þetta vísað til fram lagðs bréfs Sverris Bergmanns læknis, en hafa beri í huga, að hann sé sá læknir, sem þekki langbest til heilsufars stefnanda.

Varakröfu sína um lækkun styðja stefndu þeim rökum, að bætur fyrir fjártljón eigi ekki rétt á sér í þessu tilfelli, þar sem slysið hafi ekki ráðið úrslitum um hæfi stefnanda að afla sér tekna. Fyrir slysið hafi aflahæfi og starfsorka stefnanda verið mjög skert og slysið engin áhrif haft á það. Miskabótakrafan sé ekki í neinu samræmi við dómvenju. Auk þess verði ekki betur séð en mokkur miski sé innifalinn í örorkumatinu. Þá beri að lækka bæturnar vegna skattahagræðis. Engin efni séu til þess, að stefndu greiði kostnað við útvegum dómskjala, því að slíkt heyri til ákvörðunar málskostnaðar.

Stefnandi hefur gefið aðilaskýrslu í máli þessu.

Dómari og lögmenn aðila fóru á vettvang á röntgendeild Landspítalans og kynntu sér þar aðstæður og aðbúnað við myndatökur.

III.

Bótaábyrgð á hendur stefndu styður stefnandi reglum skaðabótaréttar um húsbóndaábyrgð, með því að starfsmenn stefndu hafi sýnt af sér óvarkárnir og aðgæsluleysi við greinda röntgenmyndatöku, og í annan stað

megi rekja stirðnun liða, sem hrjáir stefnanda, til frágangs og ófullnægjandi eftirlits með bata hennar.

Stefnandi, sem gefið hefur skýrslu fyrir dómi í málinu, hefur skýrt svo frá, að við myndatökuna tiltekið sinn hafi hún staðið uppi á palli og verið sagt að standa beinni. Tekin hafi verið brjóstmynd, og hafi það gengið fljótt og vel. Síðan hafi sér verið sagt að standa beinni og gapa og teygja hökuna niður. Hafi þau fyrirmæli verið endurtekin nokkrum sinnum, og kvaðst hún hafa verið í þessum stellingum þó nokkuð lengi, að því er henni fannst. Kvaðst hún svo hafa fundið fyrir óþægindum aftan í hálsinum og einhvers konar ógleðitilfinningu. Stefnandi tók fram, að sér hefði ekki sortnað fyrir augum, og ekki hefði hún fundið til svima. Um aðdraganda slyssins man stefnandi ekkert frekar.

Í bréfi Ásmundar Brekkans yfirlæknis, forstöðumanns röntgendeildar Landspítalans, til Davíðs Á. Gunnarssonar, forstjóra ríkisspítalanna, dags. 25. ág. 1986, segir svo um slys stefnanda við röntgenrannsókn 31. janúar 1986: „Eftirfarandi upplýsingar eru ritaðar inn á röntgen-sjúkál Þóru 310186, undirritaðar H. L. (Henrik Linnet lækni, sérfræðingur í röntgengreiningu): „Kl. 10.20 átti ég leið inn í stofu 7, og var þá verið að taka dens(?) af þessum sjúklingi. Rétt í þann mund hnígur sjúklingur niður, fellur í gólfið á vinstri öxl, og ennið skellur í grindina á TV-settinu. Var ég höndum seinni að ná til konunnar, rétt náði til hennar á gólfinu. Fékk hún stóran skurð á enni og innkýlt brot í vinstri öxl (collum chirurgicum). Búið var að taka lungnamynd, áður en þetta skeði, og eina AP af hálsliðum. H. L. “.

Í bréfi þessu segir enn fremur: „Þessar upplýsingar og nánari eftirgrennslan gefa til kynna, að rannsóknin á hálsliðum hafi farið fram á algjörlega „lege artis“ og hefðbundinn hátt og öll venjuleg aðgát viðhöfð. Á þessari deild voru á árinu 1985 gerðar 545 svona rannsóknir og allar með sömu aðferð. Óhöpp eða mistök urðu engin, og óhöpp af því tagi, sem lýst er, eru, sem betur fer, mjög sjaldgæf.“

Í bréfi Stefáns Haraldssonar, dr. med., yfirlæknis bæklunarskurðeildar Landspítalans, til Sigurðar Helgasonar, skrifstofustjóra ríkisspítalanna, dags. 11. september 1986, segir svo um málefni stefnanda: „Einu afskipti bæklunarskurðeildar af þessum sjúklingi eru þau, að Stefán Dalberg aðstoðarlæknir var til kallaður 31. 1. 1986, og bjó hann á viðeigandi hátt um hinn brotna handlegg sjúklings með mjúkum umbúðum, en hér var um fast brot að ræða í góðri stellingu. Sjúkl. lá á deild 11 E, og hafa því læknað þeirrar deildar séð um framhaldsmeðferð sjúklingsins.“

Í vottorði Stefáns Dalbergs sðstoðarlæknis, dags. 6. apríl 1987, segir svo: „Undirritaður, sem var á vakt á bæklunarskurðeild, var kallaður til vegna brotsins af Þórði Sverrissyni, aðstoðarlækni á taugadeild. Setti ég vinstri handlegg í fatla og teygjanlegt net um handlegg og bol, eins og venja er

við svona brot. Umbúðir leyfa innan ákveðinna marka hreyfingu í öxl, olnboga, úlnlið og fingrum. Ég ráðlagði hreyfingar í umbúðum, eins og þær leyfðu. Umbúðirnar átti að taka að fjórum vikum liðnum að venju. Þetta er eina skiptið, sem ég hafði afskipti af þessum sjúklingi. Læknar taugadeildar (11 E) sáu síðan um eftirlit og eftirmeðferð.“

Í bréfi Sverris Bergmanns læknis til forstjóra ríkisspítala, Davíðs Á. Gunnarssonar, dags. 30. apríl 1987, sem varðar mál stefnanda og samþykkt var, að lagt yrði fram í málinu, er gerð grein fyrir sjúkrameðferð stefnanda á taugalækningadeild Landspítalans. Þar segir svo m. a.: „Það er alkunna, lærðum sem leikum, að til þess að beinbrot grói, verður að hindra hreyfingu á brotstaðnum. Þetta er gert með því að hindra hreyfingu um liði þá, sem næstir eru brotinu hvorum megin. Stundum nægir þó að festa einn lið, og í tilvikum eins og þeim, sem um er að ræða, beinbrot á collum chirurgicum, er hægt að komast af með sérstakan fetil, og sú meðferð var viðhöfð á Þóru. Nokkur hreyfing er möguleg um úlnlið, olnboga og reyndar öxl, en þó langminnst þar. Hreyfingar þessar eru hins vegar takmarkaðar og liðirnir nokkuð fastir í ákveðinni stöðu, og hljóta því liðir þessir að stirðna eins og allir liðir, sem festir eru brota vegna um lengri eða skemmri tíma, og í þessu tilviki þurfti þessi takmarkaða hreyfing að vera í fjórar vikur. Undan þessu verður ekki komist. Þóra var strax hvött til þess að reyna að hreyfa fingur og úlnlið, síðar olnboga og loks öxl. Þetta gekk erfiðlega í fyrstu að vonum vegna verkja, en þessi takmarkaða hreyfing fór að koma á venjulegum tíma, og um miðjan febrúar, röskum hálfum mánuði eftir, að Þóra brotnaði, gerðum við ráðstafanir til þess, að hún gæti fengið æfingar, einkum heita bakstra, til að mýkja vöðva og vöðvafestu, og jafnframt leiðbeiningar og hvatningu til þess að hreyfa sig eins og umbúðir leyfðu. Brotið var endurröntgenmyndað á venjulegum tilsettum tíma að ráði orthopedis. Það hafði gróið í þokkalega góðri stöðu. Umbúðir voru fjarlægðar, og þá þegar var hafist handa um virkari æfingar, fyrst hjá okkur á Landspítala og síðar á Reykjalundi. Vert er að taka það fram, að Þóra var allan tímann á Landspítalanum, 30. 1. 1986-31. 3. 1986. Hún var aldrei send heim, þótt öllum rannsóknnum væri löngu lokið og hún hefði raunverulega getað verið fyrst í takmörkuðum æfingum og síðan virkari æfingum á æfingastöð utan sjúkrahúss. Mér er öldungis ógerlegt að sjá, hvernig meðferð á þessu beinbroti má teljast hafa verið ábótavant. Þóra var alla tíð á spítalanum, hafði daglegt eftirlit og hvatningu, fékk snemma leiðbeiningar um þjálfun og hitameðferð og síðar virkar æfingar, allt í fullu samræmi við það, sem unnt er í brotum sem þessum, og þessi meðferð verður að teljast langt umfram það, sem flestir mega hafa, sem verða að láta brot af þessu tagi gróa heima hjá sér án daglegs eftirlits, umönnunar, leiðbeininga og hægfara og virkrar þjálfunar, fyrr en umbúðir

hafa verið fjarlægðar. Ég fylgdist sjálfur með þessu dag frá degi eins og með öðru því fólki, sem liggur hér í minni umsjá, og Þóra sjálf, sem talar við geðlækni, Magnús Skúlason, upp úr miðjum febrúar, talar um, að hún sé að lagast mjög andlega eftir dvölinu á taugalækningadeild, enda sé gott andrúmsloft á deildinni.

Vert er að taka fram, að Þóra var ýtarlega rannsökuð hér, og voru allar niðurstöður þeirra rannsókna eðlilegar í því, sem máli skiptir. Ég varð aldrei var við annað en Þóra léti hið besta yfir sér á taugalækningadeildinni og væri ánægð með góða umönnun hjúkrunarfólks og lækna, sem hvöttu hana og uppörvuðu í hvívetna og þá m. a. hvað hreyfingu viðkemur.“

Í bréfi þessu segir enn fremur: „Því miður er það svo, að stirðleiki getur haldist um liði, eftir að þurft hefur að takmarka hreyfingu í þeim vegna brota í afliggjandi beinum. Verður þetta, því miður, ekki alltaf hindrað, þótt umönnun sé við bestu aðstæður og í engu ábótavant, eins og var í tilviki Þóru Bjarnadóttur. Þetta á ekki hvað sist við um axlarliði, sem geta frosið til langs tíma af minna tilefni en broti og þeirri hreyfingartakmörkun, sem því fylgir. Þá stirðna þeir liðir auðvitað frekar, þar sem fyrir eru festumein í kring vegna vöðvagigtar af völdum spennu og álags og að auki skjálfta í tilviki Þóru.“

Læknaráð Landspítalans hefur ályktað um mál stefnanda. Í bréfi lækna-ráðs til forstjóra ríkisspítalanna, dags. 20. maí 1987, þar sem m. a. er vísað til framangreindra umsagna lækna Ásmundar Brekkans, Stefáns Dalbergs og Sverris Bergmanns, kemur fram, að stjórn lækna-ráðs telur, að ekki verði annað séð en meðferð á upphandleggsbroti Þóru Bjarnadóttur hafi verið reglum samkvæmt (*lege artis*). Um slysið sjálft er tekið fram, að aðstæður við myndatökuna hafi verið hinar sömu og venjulega, og hafi ekki, svo að vitað sé, orðið að óhöppum fyrr. Það komi ekki heldur fram, að ástand téðs sjúklings, er hann kom í myndatöku, hafi gefið tilefni til að gæta sérstakrar varúðar.

Í bréfi Sverris Bergmanns til Guðríðar Þorsteinsdóttur, starfsmanna-stjóra ríkisspítalanna, dags. 17. febrúar 1989, segir svo um aðstæður á röntgendeild Landspítalans: „Ég hef kynnt mér aðstæður á rtg-deild sjálfur með þeim Ásmundi Brekkan og Jóni L. Sigurðssyni yfirlæknum. Við lungnamyndatöku er hægt að standa við vegg, sitja eða liggja, eftir því, hvert ástand viðkomanda er, og svo virðist sem ekkert hafi gerst athugasvert í lungnamyndinni. Þegar teknar eru myndir af hálsliðum, er staðið uppi á litlum palli, sem ég reyndar mældi ekki, en sýndist vera vart meira en 2-3 cm á hæð, en getur hins vegar þurft að hækka eitthvað frá gólfi eftir hæð sjúklings sjálfs. Pallurinn er hluti af heildar-statívi“, og eru á því góðar höldur, svo að sjúklingnum á ekki að vera hætta búin, og í ljósi

margra ára reynslu er erfitt að átta sig á því, að nokkur sérstök hætta sé samfara þessu.“

Í bréfi þessu segir enn fremur svo: „Ég hef talið líklegast, að liðið hafi yfir Þóru Bjarnadóttur, en hitt er auðvitað jafnlílegt, að hún hafi fengið svonefnt „dropattack“, sem leggst á konur á hennar aldri og kemur yfir, þær, þótt við bestu skilyrði sé. Slíkum köstum fylgja oft meiðsli og jafnvel brot. Enginn getur séð þau fyrir fremur en yfirlið. „Dropattacks“ verða auk þess ekkert rakin til sérstakra ytri aðstæðna, þótt það megi hins vegar stundum um yfirlið, þótt ekki sé þeim sérstöku aðstæðun til að dreifa á rtg-deild Lsp., þar sem lungna- og hálsliðamyndir eru teknar.“

Í ljósi þess, sem fram er komið um aðstæður og verklagsaðferðir við röntgenmyndatökur á röntgendeild Landspítalans, og þar sem stefnandi hefur ekki sýnt fram á með málatilbúnaði sínum, að óvarlega eða óeðlilega hafi verið að röntgenmyndatöku af henni staðið tiltekið sinn, þykja engin efni vera til að fella bótaábyrgð á stefndu vegna slyss stefnanda, er hún féll í gólflið.

Þegar virtar eru framangreindar læknisfræðilegar umsagnir um meiðsli og eftirmeðferð stefnanda svo og skýrsla hennar sjálfrar fyrir dómi, er ekki unnt að finna því stað, að stirðleika í vinstri öxl stefnanda megi rekja til frágangs og eftirlitsleysis af hálfu þeirra, sem um læknismeðferð hennar sáu. Hefur og engum stöðum verið rennt undir þær fullyrðingar. Bótaábyrgð verður því ekki heldur felld á stefndu á þeim grundvelli.

Samkvæmt framansögðu ber að sýkna stefndu af öllum kröfum stefnanda í máli þessu, en málskostnaður verður felldur niður.

Eggert Óskarsson borgardómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndu, heilbrigðisráðherra og fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, skulu vera sýknir af kröfum stefnanda, Þóru Bjarnadóttur, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.